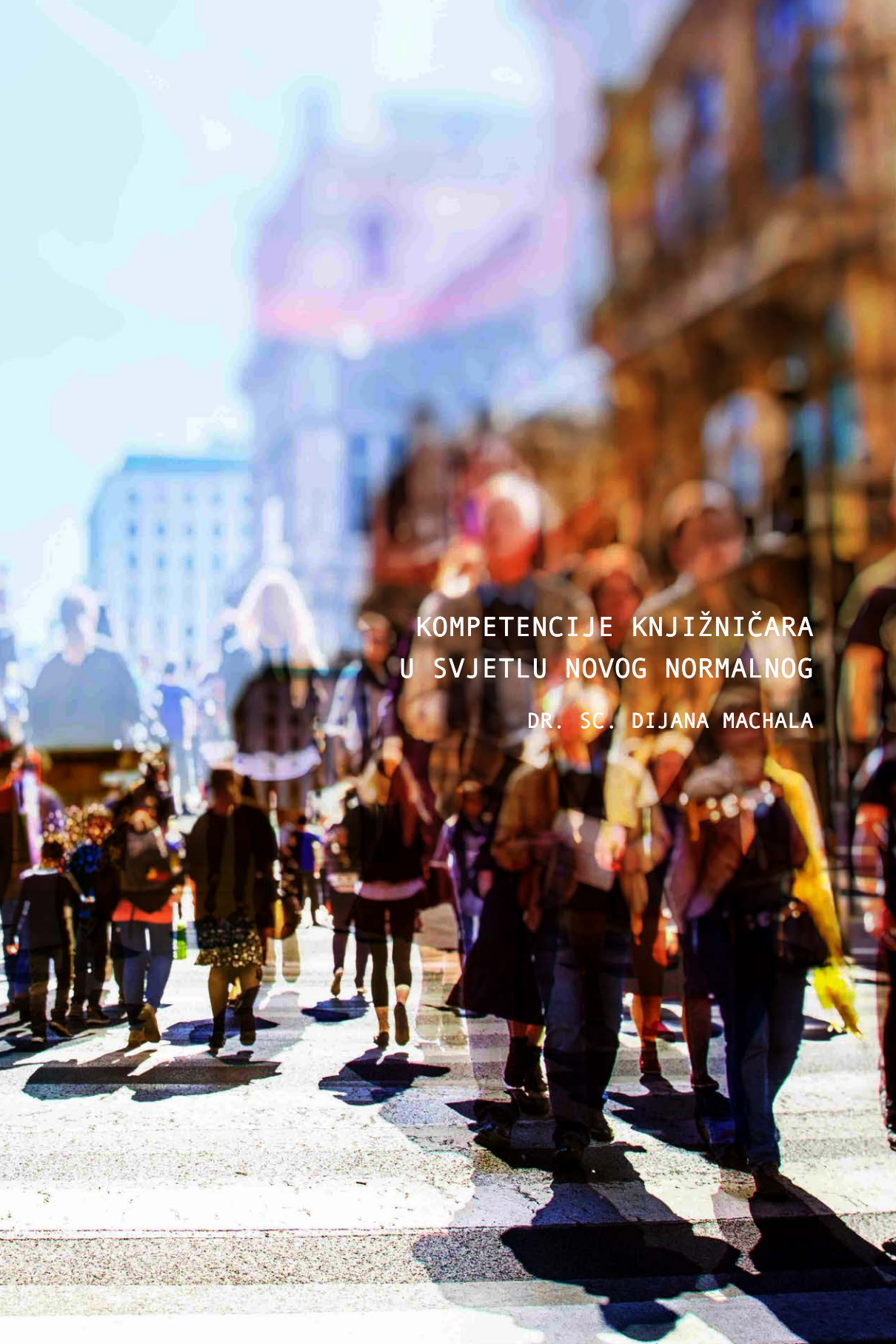

KOMPETENCIJE KNJIŽNIČARA U SVJETLU NOVOG NORMALNOG

DR. SC. DIJANA MACHALA

Sažetak

Javnozdravstvena globalna kriza uzrokovana pandemijom bolesti COVID-19 paradigmatski mijenja dosadašnji okvir djelovanja knjižnica i pred knjižničnu djelatnost postavlja zahtjeve razvoja i oblikovanja knjižničnih usluga primjerenih zahtjevima novog normalnog. Novo normalno urušava modernističku vizuru knjižnica kao „trećeg prostora", ograničava usluge temeljene na društvenoj interakciji i teži razvoju digitalnih, mobilnih i uklopljenih usluga upravljanja znanjem, usluga na zahtjev, na daljinu, knjižničnih proizvoda lišenih dijaloške heuristike i temeljenih na skupim visokim tehnologijama te elektroničkim izvorima znanstvenih informacija.[1] U okviru EBLIDA-ine Europske knjižnične agende za doba koje slijedi nakon krize uzrokovane COVID-19 pandemijom[2] postavlja se imperativ usklađivanja poslovanja knjižnica u skladu s pet značajki novog normalnog: porastom društvenog distanciranja i razvojem umreženih knjižnica s uslugama na udaljenosti od dva metra; tehnologijama koje mijenjaju i preoblikuju knjižnice na nove načine; ekonomskom neizvjesnošću i nužnošću razmatranja novih izvora financiranja; distribuiranim upravljanjem knjižnicom uvažavajući podjednako lokalne i središnje izvore upravljanja i spremnošću na nove izazove i ugroze klimatskih promjena. U kontekstu naznačenih preporuka, rad donosi preliminarne rezultate istraživanja promjene opsega poslova knjižničara i samoprocjene njihovih kompetencija za suočavanje s krizom. Posebna pozornost posvetit će se analizi uloge strukovne udruge u osnaživanju knjižničarskih kompetencija.

Ključne riječi

kompetencije knjižničara, novo normalno, knjižničarska udruga

Abstract

The global public health crisis caused by the COVID-19 disease pandemic paradigmatically changes the current framework of libraries and requests of the libraries to develop and design the library services appropriate to the requirements of the new normal. The new normal demolishes the modernist view of libraries as a "third places", restricts services based on social interaction and tends to develop digital, mobile and integrated knowledge management services, on-demand and online services, library products devoid of dialogue heuristics and based on expensive high technologies and electronic resources of scientific information. EBLIDA's European Library Agenda for the post-COVID-19 age sets the imperative to align library operations with five new normals: exponential social distancing: a well-connected two-meter library; technologies are mutating and shaping libraries in new ways; uncharted economic territory: review the library budget composition; library governance at central and local levels; do not forget the climate change opportunity and threat. In the context of the indicated recommendations, paper provides a preliminary research results about changes in scope of the library tasks and the evaluation of the librarian competencies in aspect of managing the COVID-19 crisis. Special focus on the role and activities of the national library association for the development of the librarian competencies will be given.

Keywords

librarian competencies, new normal, library association

---

1 Machala, Dijana. *Knjižničarske kompetencije u kontekstu novog normalnog: uloga nacionalne strukovne uloge*, u: *80 godina Hrvatskoga knjižničarskog društva: 1940. – 2020.*, uredila Ana Barbarić u suradnji s Monikom Batur (Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2020. Str. 25.)

2 EBLIDA. *A European library agenda for the post-COVID 19 age: [work in progress]*. URL: http://www.eblida.org/news/press-release-covid-19-report.html (19. 3. 2022.)

Uvod

Uspoređujući utjecaj između većih ekonomsko-društvenih kriza i krize uzrokobanom pandemijom COVIDA-19 na poslovanje knjižnica u Americi, Sara Jones[3] zaključuje kako se pandemijska kriza neusporedivo snažnije odražava na knjižnični sektor negoli bilo koja prijašnja društveno-ekonomska kriza. Autorica ističe kako je utjecaj pandemijske krize po svojim značajkama različit te neusporediv sa svim dosadašnjim krizama koje su posredno ili neposredno utjecale na promjene u knjižničnom sektoru, a posljedice utjecaja pandemijske krize podjednako se odražavaju kroz sva tri temeljna elementa knjižnične djelatnosti: ljude, knjižnični prostor i knjižničnu platformu. Kriza uzrokovana pandemijom COVIDA-19 ponovo je ukazala na važnost knjižnica za društvo, zajednicu te pojedince koji u knjižnici pronalaze izvore, informacije i programe koji su im kritično važni u iznalaženju rješenja za nepredviđene životne situacije. Autorica nadalje zaključuje kako se u kriznim situacijama knjižnice često u javnosti percipiraju kao sidrene institucije, kao što su to bolnice ili škole, a na taj status knjižnica u društvu pokazuje i pandemijska kriza.

Pandemijska kriza iz temelja je preokrenula sve tradicionalne knjižnične aktivnosti, a većina knjižnica na krizu je odgovarala novim i transformiranim knjižničnim uslugama, uslugama koje su često izvan tradicionalnih ustaljenih praksi, prilagođene specifičnoj lokalnoj situaciji ili namijenjene određenim specifičnim grupama korisnika.

Inovativnost, kreativnost, digitalna transformacija, paradigmatska promjena postaju ključne riječi vezano uz odgovor knjižnica na pandemijsku krizu.[4, 5, 6, 7] Knjižnični djelatnici i njihova spremnost na prilagodbu novim situacijama pokazuje se ključnim elementom za razvoj novih knjižničnih usluga prilagođenih novonastalim situacijama.

U tom kontekstu izložit ćemo rezultate istraživanja učinka pandemije na knjižničare u Hrvatskoj posebno u segmentu evidentiranih promjena u opsegu redovnog poslovanja, njihovih stavova o razini posjedovanja adekvatnih kompetencija za odgovor na krizu i njihovim stavovima vezano uz korisnost određenih izvora informacija, posebno ulozi strukovnih udruga u prevladavanju krize uzrokovane pandemijom COVIDA-19. Izložene rezultate istraživanja analizirat

---

3 Jones, Sara. *Optimizing public library resources in a post COVID-19 world*, Journal of Library Administration 60/2020, br. 8, 951-957. DOI: https://doi.org/10.1080/01930826.2020.1820281. (19. 3. 2022.)

4 Dobreva, Milena; Anghelescu, Hermina. *Libraries and COVID-19: Opportunities for innovation*, *International Federation of Library Associations and Instituttions*, 48/2022, br. 1, 3–8.

5 IFLA. Covid-19 and the global library field. URL: https://www.ifla.org/covid-19-and-the-global-library-field/

6 Matthews, Joseph R.. *COVID-19 and Public Libraries: A Real Paradigm Shift*, *Public library quarterly*, 39/2020, br. 5, 389-390. DOI: https://doi.org/10.1080/01616846.2020.1796431 (19. 3. 2022.)

7 Tammaro, Anna Maria. *COVID 19 and Libraries in Italy*, *International Information & Library Review*, 52/2020, br. 3, 216-220. DOI: 10.1080/10572317.2020.1785172 (19. 3. 2022.)

ćemo u svjetlu značajki najnovijih osuvremenjivanja kompetencijskih okvira nekih svjetskih knjižničarskih udruga te u kontekstu razvoja digitalnih usluga Hrvatskoga knjižničarskog društva kao praktičnog primjera odgovora na krizu uzrokovanu pandemijom COVIDA-19.

Istraživanje o utjecaju pandemije u području knjižničarstva u Hrvatskoj

Komisija za obrazovanje i stalno stručno usavršavanje Hrvatskoga knjižničarskog društva provela je u razdoblju od 26. svibnja do 15. srpnja 2021. anketno ispitivanje mišljenja hrvatskih knjižničara o vrstama i opsegu poslova koje knjižničari obavljaju te o samoprocjeni vlastitih kompetencija za obavljanje navedenih poslova. Cilj istraživanja bio je ispitati u kojim segmentima postoji potreba za razvojem obrazovanja, dodatnim obrazovanjem i usavršavanjem znanja i vještina knjižničara u Hrvatskoj. Poseban dio ankete odnosio se na istraživanje promjena i utjecaja krize uzrokovane COVIDOM-19 na obuhvat poslova i kompetencije knjižničara. Anketa je sadržavala ukupno 40 pitanja podijeljena je u pet cjelina. Prva cjelina obuhvatila je pet općih i demografskih pitanja, druga je cjelina u devet pitanja propitala radni status ispitanika, stručna zvanja i status u strukovnim udrugama. Treća, najveća cjelina, obuhvatila je ukupno 21 pitanje koje se odnosilo na ispitivanje poslova, opsega poslova i kompetencija ispitanika. Četvrti dio s ukupno četiri pitanja ispitao je stupanj promjena opsega radnih zadataka i razine kompetencija knjižničara u odnosu na pandemiju COVIDA-19. Peti dio ankete obuhvatio je završno pitanje vezano uz rangiranje izvora koji najviše osnažuju knjižničarske kompetencije.

U kontekstu našeg rada analizirat ćemo rezultate istraživanja u dijelu anketnih pitanja koja su bila usmjerena na propitivanje mišljenja knjižničara o promjenama opsega poslova koji su uzrokovani pandemijom, razine samopouzdanja u kompetencije koje smatraju ključnim kako bi uspješno odgovorili na krizu i koja su propitala mišljenja knjižničara o vrijednosti pojedinih izvora informacija i uloge strukovnih knjižničarskih udruga u odnosu na COVID-19.

Metodologija istraživanja obuhvatila je provedbu online ankete u razdoblju od 26. svibnja do 15. srpnja 2021., a poziv na sudjelovanje u *online* anketi upućeno je na adrese svih članova Hrvatskoga knjižničarskog društva uz zamolbu da se informacija o anketi podijeli sa širom stručnom zajednicom. Anketa je bila namijenjena knjižničarima iz svih vrsta knjižnica i svih razina stručnih zvanja iz knjižničarske struke. *Online* anketa bila je anonimna, a provedena je putem LimeSurvey sustava kojeg za stručnu i akademsku zajednicu osigurava Srce. Anketa je bila dostupna putem poveznice: https://limesurvey.srce.hr/924385?lang=hr.

Preliminarni rezultati istraživanja o utjecaju pandemije na opseg radnih zadataka i stupanj samoprocjene dostatnosti kompetencija

Na anketu je do 15. lipnja 2021. odgovorilo ukupno 416 ispitanika. Većina ispitanika nalazi se u dobnoj skupini od 36 do 55 godina i ima stručnu spremu magistra struke i zvanje diplomiranog knjižničara. U anketi su najviše sudjelovali knjižničari iz narodnih knjižnica (43 %), školskih knjižnica (26 %), visokoškolskih knjižnica (24 %), specijalnih knjižnica (6 %) i znanstvenih knjižnica (2 %). Većina ispitanika su solo-knjižničari, tj. dolaze iz knjižnica u kojima su oni jedini zaposlenici sa stručnim knjižničarskim zvanjem (32 %). Skoro podjednak broj je onih ispitanika koji dolaze iz knjižnica u kojima je 2 – 5 (19 %), odnosno 6 – 15 (18 %) zaposlenika sa stručnim knjižničarskim zvanjima. Ispitanika iz knjižnica u kojima je zaposleno više od 16 zaposlenika ima 11 %, dok ispitanika iz knjižnica sa više od 30 zaposlenika sa stručnim knjižničarskim zvanjima ima 20 %.

Podjednaki broj ispitanika smatra kako im se opseg poslova nije promijenio dolaskom pandemije (37 %, N = 62) te kako im se opseg poslova u pandemiji povećao (37 %, N = 62). Veliki broj ispitanika izjavio je da im se opseg poslova smanjio (19 %, N = 32), a manji broj ispitanika smatra da će im se opseg poslova povećati u budućnosti (3 %, N = 4), odnosno određeni broj ispitanika (4 %, N = 6) nije mogao odabrati ponuđene odgovore, već je svoje stavove obrazložio unosom teksta u slobodno polje. Prenosimo njihove odgovore: *Posao se povećao jer sam iz stacionarne (školske knjižnice) prešla u bibliobusnu službu raznoseći knjige po razrednim balončićima; Poslovi su se promijenili, ali ne i njihov opseg; Opseg poslova se prerasporedio; Opseg poslova mi se promijenio; Opseg određenih poslova se povećao, a druge vrste poslova smanjio; Opseg poslova uživo s smanjio, a na daljinu povećao.*

Sljedeće pitanje odnosilo se na samoprocjenu ispitanika vezano uz stupanj posjedovanja kompetencija u odnosu na specifične radne aktivnosti vezano uz COVID-19, i to u odnosu na sposobnost rada od kuće, rada na daljinu, primjenu mjera zaštite zdravlja ljudi i građe u knjižnici, organizaciju temeljnog knjižničnog poslovanja u okolnostima pandemije (poštujući distancu ili razvojem beskontaktnih usluga), organizaciju stručnih aktivnosti na daljinu, tehničke zahtjeve procesa nabave i posudbe građe, krizno komuniciranje, krizno upravljanje budžetom i krizno upravljanje ljudima. Većina ispitanika smatra kako ima dostatne kompetencije (18,5 %, N = 77), odnosno izvrsne kompetencije (15 %, N = 61) za provedbu knjižničnih zadataka radom od kuće te dostatne kompetencije (17 %, N = 69) i izvrsne kompetencije (15 %, N = 62) za rad na daljinu. Velika većina ispitanika smatra kako ima dostatne kompetencije za provedbu mjera zaštite zdravlja ljudi i građe (18 %, N = 74) i organizaciju usluga uz propisanu udalje-

nost (20 %, N = 83). U odnosu na sposobnost organizacije stručnih aktivnosti knjižnice na daljinu povećava se broj ispitanika koji smatraju da nemaju dostane kompetencije, ali imaju mogućnost stjecanja istih (11 %, N = 45), dok je omjer ispitanika koji smatraju da uglavnom nemaju ili nemaju dovoljno kompetencija, ali imaju mogućnost njihova stjecanja istih za provedbu tehnoloških promjena nabave i posudbe građe (ukupno 18 %, N = 72) skoro isti kao i onih koji smatraju da imaju dovoljne ili izvrsne kompetencije za navedeni posao (ukupno 22 %, N = 92). Najmanje sigurnim u svoje kompetencije knjižničari izražavaju u odnosu na zahtjeve kriznog komuniciranja, gdje ukupno 76 ispitanika (30 %) smatra da nema uopće ili nema dovoljno kompetencija te nema niti mogućnosti stjecanja istih. Još je veći postotak onih ispitanika koji smatraju da nemaju dovoljno kompetencija, niti da imaju mogućnosti stjecanja kompetencija za krizno upravljanje budžetima knjižnica (28 %, N = 111). Također, najmanje kompetencija ispitanici iskazuju za poslove kriznog upravljanja ljudima, gdje većina ispitanika (22 %, N = 93) ili smatra da uglavnom nema i nema dovoljno te nema niti mogućnosti stjecanja tih kompetencija.

Svoje kompetencije u odnosu na izmijenjene radne aktivnosti u doba pandemije većina ispitanika smatra dostatnim ili izvrsnim:

- rad od kuće (33,5 %)
- rad na daljinu (32 %)
- organizacija temeljnih knjižničnih usluga poštujući udaljenost (34 %)
- primjena mjera zaštite zdravlja ljudi i građe u knjižnici (30 %)

Knjižničari nedostatnim procjenjuju svoje kompetencije vezane uz:

- tehnološke promjene nabave i posudbe građe (18 %)
- organizacija stručnih aktivnosti knjižnice na daljinu (18 %)
- krizno komuniciranje (18 %)
- krizno upravljanje ljudima (22 %)
- krizno upravljanje budžetom (28 %).

Procjenjujući izvore informacija koje su najviše koristili i njihovu korisnost za savladavanje poslova u doba pandemije većina ispitanih je vrlo korisnim i najkorisnijim ocijenila neformalnu suradnju s kolegama (33 %), izvore na internetu (25 %) i upravu knjižnice/voditelja (20 %). Manje korisnim izvorima u savladavanju izazova uzrokovanih pandemijom ispitanici smatraju nacionalni stožer civilne zaštite (18 %), matičnu knjižnicu (18 %), informacije iz stručne literature (15 %), strukovne udruge (12 %), osnivače knjižnica (12 %) i resorna ministarstva (10 %).

Analiza preliminarnih rezultata istraživanja

Iz preliminarnih rezultata istraživanja uočava se da se u odnosu na pandemiju velikom dijelu knjižničara promijenio opseg ili vrsta poslova. Također, knjižničari su bili sposobni, odnosno imali su dovoljno kompetencija za reorganizaciju poslovanja knjižnica putem rada od kuće ili rada na daljinu. Dodatnom analizom ispitnog uzorka bilo bi potrebno analizirati kojoj skupini knjižničara se najviše promijenio opseg poslova, s obzirom na to da podjednaki broj ispitanika iskazuje kako im se opseg poslova nije promijenio ili im se smanjio. Vjerujemo kako se kod ispitanika kod kojih se opseg posla smanjio u pandemiji radi primarno o manipulativnim poslovima pomoćnih knjižničara koji svoje poslovne zadatke nisu mogli obavljati u okolnostima zatvaranja knjižnica za korisnike.

Preliminarni rezultati našeg istraživanja pokazuju usklađenost s iskustvima knjižničara u svijetu koji također izvještavaju o promjenama opsega ili promjenama vrsta aktivnosti kojima su nastojali odgovoriti na potrebe svojih korisnika i zajednice u doba pandemije. Goddard[8] ističe kako je većina knjižničara narodnih knjižnica u Americi kao odgovor na pandemiju razvijala nove modele usluga. Novi model knjižničnih usluga može su uočiti posebno u odnosu na okolnosti zatvaranja fizičkog prostora knjižnica, tijekom kojeg su knjižničari radom od kuće i razvojem usluga na daljinu nastojali nadomjestiti privremenu nedostupnost fizičkog prostora i fizičkog fonda knjižnica. Autori ističe kako su knjižničari vrlo brzo i promptno reagirali i osigurali pružanje informacijskih usluga putem Zoom ili Discord servisa, omogućavali referentne usluge u realnom vremenu putem *chata*, razvijali nove modele dostave digitalnih preslika te posudbe e-knjiga, omogućili bežični pristup internetu i izvan fizičkog prostora knjižnica, postavili mobilne točke za pristup bežičnom internetu, pa čak i u suradnji sa školama osigurali posudbu mobilnih uređaja za bežični internet. Knjižničari su bili iznimno aktivni na društvenim mrežama, proširujući doseg svojih knjižnica pomoću različitih platformi društvenih mreža, kao što su Facebook Live i Stories, Discord, Instagram, YouTube, Zoom te GoToMeeting.

Odgovor knjižnica na krizu uzrokovane pandemijom COVIDA-19 bio je brz i učinkovit, a novi inovativni modeli knjižničnih usluga sigurno će se nastaviti pružati i po prestanku pandemije. Premda se može zaključiti da su knjižničari ponajmanje spremni na upravljanje krizom u segmentu provedbe aktivnosti kriznog komuniciranja, kriznog upravljanja budžetima ili ljudskim resursima, važno je istaknuti kako su značajke kao što su inovativnost, kreativnost, fleksibilnost

8 Goddard, Jon.*Public Libraries Respond to the COVID-19 Pandemic, Creating a New Service Model.* Information Technology and Libraries 39/2020, 4. URL: https://doi.org/10.6017/ital.v39i4.12847 (19. 3. 2022.)

i spremnost knjižničara na djelovanje izvan ustaljenih tradicionalnih okvira[9] te ovladavanje digitalnim servisima i platformama potvrdile ulogu knjižnica kao sidrenih institucija. COVID kriza ubrzala je iskorak knjižničara u razvoj novih modela knjižničnih usluga u svjetlu novog normalnog.

Uloga knjižničarskih udruga u razvoju i osnaživanju knjižničarskih kompetencija te suočavanju knjižničnog sektora s krizom

Izbijanjem COVID-19 krize knjižničarska udruženja u Europi i svijetu promptno su pokrenula različite aktivnosti kojima su nastojala pružiti potporu knjižničnom sektoru u suočavanju s izazovima i negativnim posljedicama globalne javnozdravstvene krize. Analizirane aktivnosti većih svjetskih i nacionalnih knjižničarskih udruga mogli bismo grupirati u tri područja: aktivnosti upravljanja kriznom komunikacijom, aktivnosti osnaživanja knjižničarskih kompetencija te aktivnosti usmjerene za ublažavanje posljedica krize te što bržeg izlaska knjižničnog sektora iz krize.

Kao jedna od važnijih preporuka knjižničnom sektoru, prvenstveno u Europi, kako prevladati COVID-19 krizu te stvoriti pretpostavke za knjižnično poslovanje u okolnostima novog normalnog svakako je EBLIDA-in dokument Europska knjižnična agenda za doba koje slijedi nakon COVID-19 krize.[10] Preporuke postavljaju imperativ knjižnicama u Europi da usklade svoja poslovanja sukladno pet značajki novog normalnog: porast društvenog distanciranja te razvoj umreženih knjižnica s uslugama na distanci od dva metra; upotreba tehnologija koje mijenjaju i preoblikuju knjižnice na nove načine; priprema za ekonomsku neizvjesnost te nužnost razmatranja novih izvora financiranja; uvođenje distribuiranog upravljanja knjižnicama uvažavajući podjednako lokalne i nacionalne izvore upravljanja te spremnost na nove izazove i ugroze klimatskih promjena. Preporuke su izrađene temeljem istraživanja mišljenja nacionalnih knjižničarskih udruga u Europi, a trajni status dokumenta kao „djelo u izradi" samo upućuje na činjenicu da se okolnosti pandemije još uvijek promatraju te su izgledne dopune i ažuriranja završnog dokumenta. Osim preporuka koje nastoje pomoći knjižničnom sektoru u razumijevanju krize te lakšem suočavanju s novim okolnostima, mnoge knjižničarske udruge pokreću programe aktivnog zagovaranja važnosti i uloge knjižnica u prevladavanju krize te nastoje potaknuti financijske i druge potpore knjižnicama koja će pomoći osigurati nastavak njihova rada, njihovo ponovno otvaranje te zadržavanje radnog statusa knjižničara, posebno u sredinama u kojima je početkom krize zabilježen veliki broj otpuštanja knjiž-

9 See, Andrew. *Weathering the storm: Continuing essential services at an academic library during a global pandemic.* Against the Grain 32/2020, 4, str. 24–27. URL: https://www.charleston-hub.com/wp-content/uploads/2020/09/fea_see_v32-4.pdf (19. 3. 2022.)

10 EBLIDA, *A European library agenda for the post-COVID 19 age: [work in progress]*. URL: http://www.eblida.org/news/press-release-covid-19-report.html (19. 3. 2022.)

ničara i trajnog zatvaranja knjižnica. Odgovor Hrvatskoga knjižničarskog društva u području aktivnosti usmjerenih na ublažavanje posljedica krize te što bržeg izlaska knjižničnog sektora iz krize svakako je izrada posebnog portala http://covid19.hkdrustvo.hr. Namjena posebnog portala je objedinjeno prikupljanje svih relevantnih informacija vezano uz COVID-19 krizu i knjižnični sektor. Ubrzo po izbijanu COVID-19 krize uočen je problem pojave kontradiktornih informacija, spekulativnih informacija i dezinformacija te je stoga cilj portala bilo objedinjavanje i središnje informiranje knjižničarske zajednice provjerenim uputama i preporukama. Možda najvažnija uloga nacionalnih i pannacionalnih strukovnih udruga u doba ovakvih kriza je upravljanje kriznom komunikacijom, upravljanje informiranjem profesionalne zajednice iz zajedničkog, središnjeg centra komunikacije. Također, posebno je važno osigurati i laku razmjenu te objavu informacija s terena, od samih knjižnica, koje su portal koristile i na način da putem njega obavijeste širu stručnu zajednicu o nekim rješenjima ili naprosto da na portalu pronađu inspiraciju za iznalaženje rješenja koje su neke druge knjižnice već primijenile.

Osnaživanje kompetencija knjižničara za suočavanje s kriznim i novim situacijama vidljivo je kroz organizaciju brojnih online tečajeva i webinara. Veliki broj aktivnosti knjižničarskih udruga koje su se inače odvijale kontaktno, prenesene su u virtualno okruženje. Odluka o zatvaranju fizičkog prostora knjižnica donesena je naglo i većina se knjižnica nije stigla pripremiti za planirani prelazak iz fizičkog u virtualni način rada. Hrvatsko knjižničarsko društvo je stoga nabavljenu licenciju za *Zoom* servis odlučilo dijeliti bez naknade svim knjižnicama i regionalnim knjižničarskim udruženjima u cilju što bržeg prevladavanja tehničkih ograničenja prelaska knjižničnih usluga u digitalno okruženje. Također, sve stručne aktivnosti društva nastavile su na odvijati putem virtualnih sastanaka i webinara. Kako bi se osnažile kompetencije knjižničara u ovladavanju kriznim situacijama i novim okolnostima, knjižničarske udruge koje razvijaju kompetencijske okvire pristupile su njihovom osuvremenjivanju. O primjeni kompetencijskih okvira u području priznavanja i/ili usavršavanja profesionalnih kompetencija knjižničara detaljnije je već pisano na drugim mjestima, no valja naglasiti kako se u području knjižničarstva, osobito u angloameričkom knjižničarstvu, profesionalni ili kompetencijski profili te standardi vještina (engl. *skill standards*) počinju razvijati 30-ih godina 20. stoljeća,[11] razvojem narodnog knjižničarstva u Americi i kada se od knjižničarstva kao profesije zahtijevao veći profesionalni i ekspertni angažman. S obzirom na disruptivni karakter ove krize, uočena je potreba što žurnijeg ažuri-

11 Machala, Dijana. K*njižničarske kompetencije: pogled na razvoj profesije* (Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada ; Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2015).

ranja i osuvremenjivanja postojećih kompetencijskih okvira. IFLA-ina radna grupa BSLISE - *Building strong LIS education working group* – u ožujku 2021. godine pokrenula je javnu raspravu o trećoj reviziji, odnosno novom osuvremenjenom izdanju IFLA-inih Smjernica za profesionalne knjižnično-informacijske obrazovne programe[12] (engl. *Guidelines for Professional Library/Information Education Programs*). Noviteti u tekstu Prijedloga smjernica pronalaze se u uključivanju programa cjeloživotnog učenja, a ne samo uputa vezano uz formalne obrazovne programe, stavlja se važnost na primjenu alata za procjenu kvalitete pojedinih programa te njihovu usklađenost s međunarodnim standardima kvalitete. Osim područno-specifičnih kompetencija naglasak je na interdisciplinarnim znanjima (komunikacijske znanosti, računalne znanosti, obrazovanje), a posebna najveća promjena uočava se u odustajanju od 'jezgrenih' kompetencija te standard po prvi puta uvodi koncept Područja temeljnih znanja (engl. FKA – foundational knowledge areas). Standard predlaže osam područja temeljnih znanja (FKAs): *1. Informacije u društvu; 2. Temelji knjižnično-informacijske profesije; 3. Informacijska i komunikacijska tehnologija; 4. Istraživanje i inovacije; 5. Upravljanje životnim ciklusom informacija; 6. Upravljačke vještine (menadžment) informacijskih stručnjaka; 7. Informacijske potrebe i usluge za korisnike i 8. Oblici pismenosti i učenje.*

Prijedlog smjernica još nije usvojen, a utjecaj pandemije sigurno će se odraziti na oblikovanje završne verzije dokumenta. Također, važno ažuriranje svog nacionalnog kompetencijskog okvira učinio je i CILIP, udruženje knjižničara i informacijskih stručnjaka Velike Britanije. Britanski Standard profesionalnih znanja i temeljnih vještina knjižničara i informacijskih stručnjaka[13] u svojoj reviziji iz 2021. godine jasno je istaknuo ulogu i važnost etičkih načela struke oko kojih gradi osam područja stručnih znanja te po prvi puta uvodi jezgru od četiri generičkih vještina: *Vodstvo i zagovaranje; Strateško planiranje i upravljanje; Korisničko usmjerenje, dizajniranje usluga i marketing te posljednje Informatičke i komunikacijske vještine.*

Iz posljednjih ažuriranja kompetencijskih okvira vidljivo je usmjerenje profesije spram nužnosti jače integracije generičkih kompetencija te proširenju obuhvata seta 'jezgrenih' ili temeljnih profesionalnih znanja na širi spektar kompetencija koje se stječu cjeloživotnim učenjem, bilo to digitalnih vještina, komunikacijskih vještina, informatičkih znanja i sl.

---

12 IFLA, *Guidelines for Professional Library and Information Science (LIS) Education Programmes: DRAFT – February 3, 2021*. URL: https://lisedu.files.wordpress.com/2021/02/lisepguidelines-consult-draft.pdf (20. 3. 2022.)

13 CILIP, *The professional knowledge and skills base – PKSB*, 2021. URL: https://cdn.ymaws.com/www.cilip.org.uk/resource/resmgr/cilip/membership/benefits/pksb/pksb_intro_overview_v5.pdf (20. 3. 2022.)

Zaključak

Odgovor knjižničnog sektora na COVID-19 krizu rezultirao je inovativnim i kreativnim pristupom razvoju novih modela knjižničnih usluga koje će se zadržati i nakon što COVID-19 kriza prestane. Ova kriza u prvi je plan stavila adaptabilnost knjižničara te njihovu spremnost na inovativne modele rada, na proširenje knjižničnih usluga izvan fizičkih prostora knjižnice, radom od kuće, u virtualnom okruženju te integrirano i uklopljeno[14] u različite druge profesionalne sustave, poput nastave, projektnih timova i slično. Kriza je pokazala, kao i rezultati našeg istraživanja, da se knjižničari u Hrvatskoj procjenjuju kompetentnim za izvođenje temeljnih profesionalnih aktivnosti i u disruptivnim, neizvjesnim i novim okolnostima. Istraživanje je također pokazalo potrebu za osnaživanje onih znanja i vještina knjižničara koje će im pomoći da djeluju u kriznim situacijama, situacijama nepredviđenih katastrofa.

14 Machala, Dijana. *Uklopljeno knjižničarstvo: model knjižničarske djelatnosti novog vremena*, Revija Knjižnica 60/2016, br. 1. URL http://knjiznica.zbds-zveza.si/index.php/knjiznica/index (20. 3. 2022.)

Bibliografija

- CILIP, The Professional Knowledge and Skills Base – PKSB, 2021. URL: https://cdn.ymaws.com/www.cilip.org.uk/resource/resmgr/cilip/membership/benefits/pksb/pksb_intro_overview_v5.pdf (20. 3. 2022.)
- Dobreva, Milena. Anghelescu, Hermina. *Libraries and COVID-19: Opportunities for innovation*. International Federation of Library Associations and Instituttions 48/2022, br. 1,
- EBLIDA. *A European library agenda for the post-COVID 19 age: [work in progress]*. URL: http://www.eblida.org/news/press-release-covid-19-report.html (19. 3. 2022.)-8.
- Goddard, Jon. *Public Libraries Respond to the COVID-19 Pandemic, Creating a New Service Model.* Information Technology and Libraries 39/2020, 4. URL: https://doi.org/10.6017/ital.v39i4.12847 (20. 3. 2022.)
- IFLA, Guidelines for Professional Library and Information Science (LIS) Education Programmes: DRAFT – February 3, 2021. URL: https://lisedu.files.wordpress.com/2021/02/lisepguidelines-consult-draft.pdf (20. 3. 2022.)
- Jones, Sara. *Optimizing Public Library Resources in a Post COVID-19 World*. Journal of Library Administration 60/2020, br. 8, 951-957. DOI: https://doi.org/10.1080/01930826.2020.1820281. (20. 3. 2022.)
- Machala, Dijana. „Knjižničarske kompetencije u kontekstu novog normalnog: uloga nacionalne strukovne uloge." U: 80 godina Hrvatskoga knjižničarskog društva: 1940. – 2020. uredila Ana Barbarić u suradnji s Monikom Batur. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2020. Str. 17–26.
- Machala, Dijana. *Knjižničarske kompetencije: pogled na razvoj profesije*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada ; Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2015.
- Machala, Dijana. *Uklopljeno knjižničarstvo: model knjižničarske djelatnosti novog vremena*, Revija Knjižnica 60/2016, br. 1. URL http://knjiznica.zbds-zveza.si/index.php/knjiznica/index (20. 3. 2022.)
- Matthews, Joseph R. *COVID-19 and Public Libraries: A Real Paradigm Shift*. Public library quarterly 39/2020, br. 5, 389-390. DOI: https://doi.org/10.1080/01616846.2020.1796431 (20. 3. 2022.)
- See, Andrew. *Weathering the Storm: Continuing Essential Services at an Academic Library During a Global Pandemic*. Against the Grain 32/2020, 4. 24-27. URL: https://www.charleston-hub.com/wp-content/uploads/2020/09/fea_see_v32-4.pdf (19. 3. 2022.)
- Tammaro, Anna Maria. *COVID 19 and Libraries in Italy*. International Information & Library Review 52/2020, br. 3, 216–220. DOI: http://doi.org/10.1080/10572317.2020.1785172 (20. 3. 2022.)